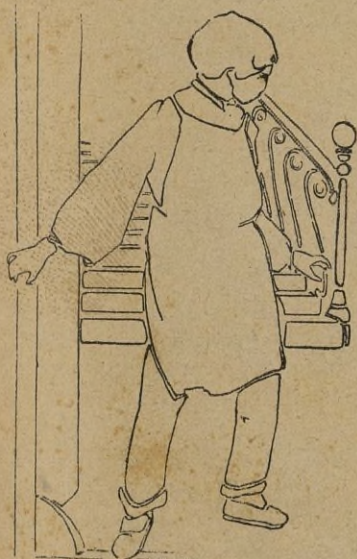

10 céntims

Número 2

EL CVENTO VALENCIÀ

El chiquet del pá

La pitjor pobresa

Y

L' indiscreció

CUENTOS ORIGINALS

DE

D. NARCÍS OLLER

Il·lustrats per ARTURO BOIX

DIRECCIÓ: SAGRARI DEL SALVADOR, 6, PRAL. — VALENCIA

Valencia 9 de Abril de 1910

EL CUENTO VALENCIÀ

GERENT:

Visént Fé Castell

DIRECTOR:

B. Morales San Martín

D. NARCIS OLLER

El afortunat pintor de la vida catalana, D. Narcís Oller, cual nom illustre dona hui grata sombra á les páchines de EL CUENTO VALENCIÀ, naixqué en Valls, provincia de Tarragona, y es per temperament artistic el més meridional de tots els escritors cataláns y el més semblant com home de lletres y home de cor á nosatros, els apasionals levantins. Per esta rahó, té en Valencia tants admiradors y tan identificats en son procediment literari, en sa técnica, que pareix la de nostres pintors que tenen l'estudi y els modelos á cel obert y á plena llum de sol.

Ni en *La Papellona*, novela que cimentá sa fama de mestre dels noveladors catalans... y españols, ni en *Pilar Prim* sa obra última y definitiva, encontrareu eixes boyres, simbolismes y abstraccions en que ennegriren ses produccions els temperaments indecisos y mal definits y els esperits orfes de chénit y d'inspiració. Nó. En les noveles y cuentos de D. Narcís Oller trobaren realisme, pasions humanes, veritat, molta veritat; poesia, molta poesia; pero la poesia y la veritat de la mateixa vida, font perennal d'art purísim.

Vechau, volguts llechidors, les tres preciades jóyes que vos oferim com eixemple de nostra afirmació: El delicadíssim idili del bordet *venedor de pá*, olvidat apenes perdut de vista per l'únic sér que l'estimaba; idili traduït al castellá, al francés, al alemá, al ruso, al sueco y á atres llengües; estenent son nom per tota l'Europa intelectual; la trachedia d'un beneit que enfondra á sa familia en la *pitjor pobresa* y l'alart d'ingeni que supón cuento tan orichinal com *L'indiscreció*, cual asunt may olvidará el llechidor... tres notes opostes, tres colors distints de la mateixa paleta d'un pintor genial: la de tendressa sobre un fondo d'amarga ironia y les notes tráchiques sakespirianes. Estos tres cuentos vos dirán millor que nosatros, qui es el mestre Oller y per qué es tan estimat en Cataluña, en el restant d'Espanya y en tot l'estrancher.

Hora es de callar nostra ploma. Parle la del mestre chenial.

B. M. S.

EL BAYLET DEL PÁ

(El chiquet del pá)

CADA matí á les huit, com al toch d'un despertador, una nena de quatre anys obri els ulls.

El primer mot que s'escapa de sos llavis és el de «mamá»; el primer que barbotejaren y que, mentres tinguen vida, pronunciarán sempre en tendresa.

La mare tanca 'l devocionari, que recullidament llegia a l'esmortuhida claror dels badalls, y obri un finestró pe 'l qu'entren llum y sol, omplint la cambra d'alegría.

Tendra com una flor de maig, alsa la nena 'l cabet, se refrega les entumides parpelles en sos punys tovets y surt tot seguit del llit penjada al coll de sa mare a la qu'es menja a besos que resonen com piuladisa de niuada.

—¿Quí es la més hermosa del mon?—exclama la mare, estrenyent al angel contra son pit y tornantli abrassades y besos.

Y la nena comensa a explicarli 'ls somnis de la passada nit, en els quals figura, cuasi sempre, la nina, que, entretant, jau desmayada als peus del llitet; el canari, que en el menjador, refila ya com cridant a sa amigueta; y, tal ó cual volta, un sereno de veu grossa, ó bé un drapayre en el sach plé de criatures que *no fan bondat*, reminiscencia de la rondalla de la cireta.

—¿Un sereno has vist? ¿Y 't fea por? ¿Que te 'n van parlar ahir, les criades, de serenos? Ah! y cóm te van enganyar, filla mehua, cóm te van enganyar! Els serenos...

—Agafen les nenes...

—No, amor meu; els serenos *guarden* a les nenes, guarden als papàs, guarden a tot el qu' es bó; no agafen sino als mals. Tú no eres mala; a tú no t' agafarán, a tú t' estimen.

—Sí, que m' estima a mí 'l sereno, que sempre 'm porta anisos. Y sabs quí m' estima també? El chiquet del pá.

—Quí es el chiquet del pá?

—El chic que nos porta pá cada día, sabs?

—Ah, sí, sí. Y que te l' estimes tú, també?

—Sí. Huí me durá coca.

—Coca?

Y la mare riu, acabant de vestir la nena.

—Ara, hem de resar. A vore si sabs dir 'l pare-nostre.

—Toquen, toquen, mamá! Deu ser el chiquet!—exclama la nena, saltant y volentse escórrer de les mans de sa mare.

—Vinem así, vinem así, entremetent; cavallet, vinem así!

Y filla y mare rihuen, lluytant l' una per fugir, l' atra per detindre-la, ara estirant, ara deixantse caure, ya corrent una y atra hasta la porta de la cambra, ya tornant la primera presonera de la segona, y sempre mesclant les rises en candorosos besos.

Aquella cambra es un tros de cel. Desde 'ls quadrets de género modern ahon se veuhen escenes ben semblants a les d'aquelles mare y filla, al paper de les parets color de perla en garlandes de flors y nius de tórtors, tot es adequat y respira joya; per tot resurt el gust senzill y alegre d'una ánima noble y modesta. Els mobles, dels llits al vetllador, son tots de fustes clares, primets, esbelts y d'elegant dibuix. El sol esclata en tot quant ferix, s'enmiralla en l'aygua y espill del grandíós lavabo, vibra llampegós en els dorats del techo, flameja entre les flors cristallines de l'aranya.

Pero la nena... la nena sent que toquen novament, y, arruixada de besades, fuig a la fi corrent cap a la porta.

II

No anava errada. Es el chiquet del pá; un chic espigadet, ros, que, en sa bruseta de vions blaus, pantalóns de pana y espardenyets, diu prou qui es, diu prou d'ahon vé. Tan menut es, que no pót pujar encara la panera hasta el pis; la deixa en el primer replá y sóls puja en dos pans llargueruts, que porta encreuhats al pit com si li inspiraren tendresa. Sembla una alegoria viva del mártir del treball, celós de sa propia creu.

Si sóls tocara en el timbre, la nena podria confondre'l en el més indiferent; per aixó ell sotraqueja la porta, xiula, y toca en els peus com gós fidel que delira per una carícia del amo.

Y surt la nena, entrebancantse en la criada qu'obri lá porta y en els llavis dels dos nens florix una sonrisa angelical.

La pura blancor de la nena, rival de la de son devantal, contrasta en lo moreno del rostre y el vestuari polsós del primerech obrer. Imatge es, l'una, del benestar de rosat pervindre; de la predestinació del treball manual y de la penuria, l'atre.

Fea molt poch que s'coneixien; pero ya desde 'l primer día s'establí entre ells aquella confraternitat de parentiu inicial que, á despít de les facticies desigualtats y prevencions humanes, unix a tots els innocents.

Comensaren per mirarse en agra-dolsa sorpresa; ben pronte se sonrigueren; después se tocaren els vestits sens obrir boca encara; pero romput el gel de la pueril vergonya, sostingueren animats diálechs. Y un y atre esperaven cada día l' hora de vores, com dos enamorats, y pronte naixqué en els dos l' afany d' obsequiarse en floretes, estampes, confits y altres minucies, de les quals la millor part recaía sempre en benefici del chiquet.

—Qu' has perdut la pilota que 't vaig donar ahir?—preguntá la nena.

—Mírala—respongué ell, traéntsela de la bolxaca.—Veus? Hui te porte coca. Te 'n portaré cada día.

—Ne donarém al canari, oy?

Y estirantlo per la má la nena s' endugué 'l seu company al menjador, ahon, hasta entonces, no havia entrat. El canari, mig després ya de la canyeta, les ales tremolant, a punt de saltar als ferros, semblava ya esperarlos.

—Mira que bufó!... Titit!... Tit!... prén una molleta! Dónalin també tú, baylet. Yo per un cantó, tú per l' altre.

El canari vola y saltirona dels ferros a la canya, de la canya als ferros, ara a la dreta, ara a l' esquerra, picant, piulant, no sabent ahon girarse y batent les ales y la cueta en incessant desfici; talment una papellona entre dos flors tentadores. Y a voltes aquelles ales y aquelles cabelleres rosses tant s' acostaven, que s' arribaven a fondre en una centilla d' on qu' un mateix alé erissava.

Mentrestant, els pares de la nena, respirant felicitat, contemplaven aquell jóch ignocent, abressats per la cintura, com pera més estrényer els vincles de protecció y defensa, que per la vida de sa filla, un día contragueren. L'anell de la demaná, ferida per el sol, espurnava en el dit de la mare com enlluhernador estel, qu'alelaba al pobre chiquet sempre que sos ulls topaven en aquella lluhentor.

Per fi, cansats de voltar, la nena s'endugué 'l seu company pera mostrarli un muntó de juguets. Oh, oh! oh, si! el chiquet sonria y es delectava mirantlos, y allí estaria hores y hores si no fora l'obligació de qu'era esclau! Mes, la nena 'l retenia, l'embadocava en l'exhibició de cada una d'aquelles prodigalitats paternals. Y ara donava corda a una airosa amassona cual cavallet arrancava a córrer y voltava y voltava sens parar; ara li mostrava en miniatura una gran sala de ball, guarnida de sedes y espills mirífichs; ara capses de sorpresa, ara este-reoscops, julis, pilotes, cinquetes de vidre, tot un basar, tota una metrallada de desitjos que inconscientment clavava en el cor del pobre nen.

—Oy, qu'es bonico?—li fea ella, en tot el candor de sa inocencia.—Mira, veus? Això, allò, estes vistes, que son més hermoses! més hermoses!... m'ho van portar els Reys. El saló y la cuina ¿veus? m'ho van comprar els papás después de la pallola. Aquell cotxet, mira, mira, era per anar a passeig cuan era petita y no caminava. Ara no me porten may... sabs?... Ara ya soch gran, no?... Y els teus papás que no t'en compren de juguets?

El chiquet l'escoltava en bondadosa sonrisa.

—Qué no 'n tens de papás, tú?

Una sombra de tristor obscurí 'ls ulls del chiquet. Rumiá un moment y, en veu molt baixa, respongué:

—No.

La nena arrugá 'l front.

—Pues qui ten compra de juguets?

—Dingú.

—Te 'n porten els Reys, oy?

—Tampoch.

Si dura un según més l'interrogatori, el chiquet esclata en plors.—Una criatura més menuda qu'ell encara, el fea pensar en sa trista sòrt per primer volta a la vida.

El chiquet era bort, y de mans de l'ama que s'encarregá de criarlo, havía passat a les del panader a qui ara servía, sens que may se donara conte de cóm aixó sosoí. Recordava que molts l'anomenaven bordet y qu'ell may havía entés el sentit de tal paraula: que ningú, ningú en efecte, li havía comprat joguets; y contemplant l'aureola d'amor que resplandía entorn d'aquella nena, sentía ara la punyida ayuda de una soletat extranya, horrible, en tot y no veure encara prou clarament son oríge, ni son present, ni somiar en son pervindre.

Gracies pero a sos pochs anys, aquella impressió terrible no deixá en son cor més rastre que 'l d'un llamp en el cel. Pronte quedá distret, y en la pilota y el parell de cinquetes que li regalá la nena. baixá 'l chiquet les escales saltantles de tres en tres, precedit d'aquells objectes que fea botar davant seu com aixalabrada vanguardia d'un estol de locos.

III

Al arribar abaix, el chiquet quedá mig mort, gelat d'espant. La panera havía volat.

Les cinquetes y la pilota redolaren desmayadament hasta el carrer, abandonades, mentres el chiquet, acurrucat al peu de l'escala, plorava sense consol. ¿Cóm se presentaría al amo? ¿Quína sería sa sort? ¿Ahon aniría a dormir? ¿A la presó, potser, en lloch del lladre que l'havía robat á ell?...—Mare, mare mehua!—cridava el chiquet en mitj del desert de sa vida, sens que ningú acudira a son clam! Y pensant, entonces, en aquella nena de dalt, tan volguda de sos pares, tan favorita de la sòrt y exsenta de perills consemblants, el janglot del plor l'ofegava, el fea caminar esmaperdut.

—Mare! mare mehua!—en desconort repetía. Mes la gent qu'al pas trobava, en la qui topava sovint, hasta potser la mare

mateixa a qui cridava tan fonament clamorós, seguía fent son camí. ¿Qué vól dir un chiquet que plora? ¿No ploren tots? ¿Pera qué s' ha de perdre temps en averiguar el motiu? Deixeu, pues, consumir el desconort d'aquell infant a l'ombra, qu' es l'element natural de sa existencia! El temps la consolará.

Mireu: hasta un atre chicót com ell, vé á clavar una saeta més al cor destrosat del chiquet del pá apropiantseli aquelles cinquetes y pilota que foren, fa un moment, l'única y primera ilusió de sa vida. Pero qué vól dir? Ya s' aconsolará 'l bordet! La valua d'aquests objectes no mereix ni la pena de fijarse.

El pobret ho veía així, cuan en les mans a les bolxaques seguía per els carrers corrent a baquetades, sempre en el mateix janglot, lluytant en la por y el desitj

d' un desenllás que no podía ¡infelís! entrevore sinó en esgarrifances mortals!

IV

Al matí sigüient, la nena esperá debades al chiquet del pá. No sentí xiular ni sotraquejar la porta; después del colp de timbre, aparegué un chicot de vint anys, cobert l'ample pit en una flassada blanca y portant al coll una gran panera de la que tragué, en fort disgust de la nena, el pá de cada día qu' abans pujava «el chiquet del pá».

La nena aguantá en silenci l' amarga sorpresa durant dos dies, pero al ters preguntá:

—Ahon es el chiquet del pá?

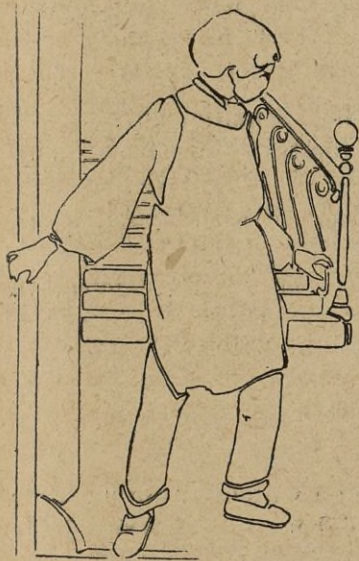

Fig. 4

—Ya no vindrá més.

—Sí, que vindrá—replicá la nena, repicant de peus.

—Oh!—feu l'atre—si ya no 'l tenim. No veus qu' era molt mal?

Ella protestá en una mirada ferrenya, dura.

—Pero per qué 'l vóls al chiquet?

—Tú eres el mal, yo 'l vull a ell!—replicá a mitja véu y cuasi plorant.

—No, que t'estime.

—Pues tú també 'm durás coca—feu, senzillament.

—Ah! Coca vóls! Aixó bé: cada matí 't duré coca ensucrada, y serém ben amichs, oy?

Y la nena, satisfeta d'esta promesa, se'n entorná al menjador saltant de joya.

—Titit!—digué al canari—demá... ho sents?... demá, ya tornarem a tindre coca.

LA PITJOR POBRESA

ERA una vesprada d'octubre. Sols una vintena d'homens, escampats en petites colles, passejaven pe'ls porxes de la plassa, chafant l'ombra oblicua de sos cossos que s'extenia contrafeta p'el desigual empedrat ahon grunyíen en tristesa les botes.

Els fanals del mitg llansaven esmortuida claror damunt d'un desert d'arena, el gas de les botigues allumenava als aprenents que becaven darrere 'ls taulells. De sobte, un home atrafegat, travessant la plassa, pará á una de les colles, y llevantse la gorra de visera en la maleixa má en qu'aguantaba una bengala, digué:

—Senyor jutje: un ferit al hospital; lo criminal á la presó.

El jutje se despedí de sos companys en riseta forçada, s'arribá en l'aguacil al hospital ahon l'esperaba ya l'actuari, y presa declaració al ferit, s'encaminá en sos auxiliars á la presó. Pe'l camí explicá l'aguacil el fet. Era en una taverna de prop de la plassa; la víctima un voluntari, l'atre un pobre diable, que vivía

de tirar l'art y de faenes més groseres; els dos, amichs y sense ressentiments. Tot just havien begut un gotet de ví, cuan han comensat á disputar quí pagaria 'ls déu céntims del gasto. «Que si jó no ho hé promés, que ho has promés tú, que si no tens paraula, que si tú eres un murri,» han anat escalfantse, y zás, ya 'l tens. Y aixó que, senyor jutje, era un bon home.

*
* *

La presó dormia á la claror de la lluna, que llepaba de biaix les groixudes reixes, y á les dels malcarats fanals que havia clavats á les parets dels corredors. El tribunal se constituí en la Sala de visites, dalt l'entarimat, darrere d'una taula ahon cremaven dos bugfes quina llum no arribava més allá de quatre passes. Tot lo restant de la sala 's perdía en nebulosa vaguetat. El carceller no tardá en conduir el prés, un home menut, de cabell de estopa, cap moix y sompo, y pobrement vestit de pana color de oli, esguitada de fang sec. A un'ordre del jutje, li acostaren un banquet davant la taula y allí 'l feren sentar.

—¿Cóm vos dieu?—preguntá 'l president.

—Ramón...—respongué 'l prés en veu fosca, sens alsar el cap, y rasantse les costelles per dins l'oberta camisa, balantsejantse com si estaguera begut.

—¿Cóm mes?

—Ramón...

—¿De nom de casa?

Lo prés seguí rasantse, tot moix, la mirada á terra, balantsejantse estúpidaament.

—De nom de pare, ¿cóm vos dieu?

—Ramón.

—¿Ramón Ramón?

—Ramón.

—¿Cóm vos dieu de nom de mare?

—Ramón.

L'aguacil que estava darrere, li clavá un pessic, el jutje comensá á mossegarse 'l mostatxo com qui rumfa, el carceller á tombar la cara per les fosquedats.

—¿Ahon estabes esta vesprada á les huit?—intentá encara preguntarli 'l jutje.

—Ramón...—torná á fer el prés, tan sompo com abans.

—¡Prou!—cridá 'l jutje. Y encarantse en el carceller, esclamá tot enardit.—Este hómee no ha estat comunicat; al seu calabó hi há algú atre.

—Es que...

—Es que si aixó torna á passar yo encausaré á vosté. Tánquem á est' hómee sól, tot sól.

El prés eixí rossegant els peus hasta á la porta; mes, al ser á la escala, els colps del aguacil y del carceller lo feren pujar, botant de dos en dos, tots els grahons.

*
* *

L' endemá, á les onze, un raig de sol inundaba l' entarimat de la Sala de visites. El prés entrá també capficat, pero d' humilitat, y en senyals evidents á la cara de no haver dormit. L' indagatoria fon senzillísima. A la primera pregunta, l' home respongué, recitá de cap á cap el fet, seguidet y com qui descapdella un rodet. La conciencia á soles, havía fet el miracle.

—Firme aquí,—li digué l' escribá...

Y 'l prés firmá «Ramón Xaloch» en unes lletres de á dit.

Se l' endugueren. Al cap d' un quart, dos camillers entraren en una camilla y una caixa que contenía 'l cadavre del voluntari. El prés fon atra volta conduit á la sala, entrant per una porteta que donava á la tarima y en direcció que no li permitía vore la caixa. Entonces lo jutje s' alsá, baixá del estrado en el prés, y fent obrir la caixa, preguntá á aquell si coneixía al difunt.

—Sí, senyor, era ell,—respongué ab humilitat y esgroguit.

—¿Aquell á qui matareu?

—Aquell á qui vaig ferir.

L' actuari extengué la diligencia de reconeiximent, y allargant atra volta la ploma al prés, torná:

—Firmeu aquí.

Y se firmá: «Ramón Xaloch» en unes lletres de dos dits, caentli sobre 'l paper una llágrima que refregá tota la X.

—¡En quines ganes li clavaría una bascollada y 'l plantaría al carrer!—exclamá entre sí 'l jutje, tot commogut, mentres s'enduyen al prés.—¡Per déu céntims, infelís! ¡Per déu céntims! ¡Oh, ignorancia!

Crits y plors el distraueren de s'abstracció. Era qu' al atravesar el prés per el peu de l' escala gran, s' había promogut una escena que partía 'l cor. A la part de fóra del gran enreixat, esperaben al prés la muller en sos dos fillets, un al bras, l' atre agarrat á les faldes, tots la cara pegada als barrots de ferro.

—Ramón, ¿qué has fet?—cridá la dóna plorant.—Mira 'ls teus fills; míram á mí!... ¡Deixéulo anar!... ¡Cóm ho farém sens ell! ¿Per qué l' has mort?... ¿Per qué t' has perdut?... ¡Per déu roíns céntims, Senyor, pérdremos així!

L' interpelat tremolava, els chiquets ploraven espahordits... el carceller va espenyer á Ramón hasta la reixa... sonaren tres besos abrassadors... y 'l prés, groc com la cera, plorant llágrima viva y tambalejantse 's perdé escala amunt, mentres aquella mare, estrenyent á sos fillets, caía á terra desfallida y exclamava janglotant:

—¡Per déu roíns céntims, fills meus! ¡Per déu malaits céntims! ¡Y yo 'm creía pobra!... Ara eu som, fills meus, ara eu som!

L' INDISCRECIO

I

La Paulina qu' acababa d' arribar, en quant va vore entrar á la senyora de la casa, s' alsá y li estengué els brassos.

—Pilar, ¿no 'm coneixes?

—¡Paulina! ¡Tú per así...! ¡Ah! y yo qu' entraba tota contrariada pensant qu' eres una visita de compliment!

Y dient asó s' abrassaren besantse.

—A tú, ya t' ho puc dir—afegí la Pilar—tinc al Enric dormint en este cuarto de la dreta y no voldría despertarlo. La criada t' ha fet entrar así perque no 't coneix; pero, si no 't sab mal, s' en anirém á la saleta de confiansa, eh! Com hiá tants malalts, no m' el deixen reposar, pobre Enric. La nit passada s' hagut d' alsar dos vegades, y ara, después de dinar l' he fet anar á dormir.

—Ya sé, ya, que te tant de nom y tanta parroquia.

—Massa, filla, massa; que ya no sé cóm pot viure ni cuánt podré agafarlo pera qu' em duga á passeig y á fer vissites... ¿Y á tú, com te va? També han arribat per así veus de que vos va tan bé per aquelles terres; qu' el teu marit fa tantes escritures...

La Paulina menejá el cap en tristessa, y s' amiga, sense parar esment, se l' amportá á la saleta.

—Pues digues, digues: ¿cuánt has arribat? has vingut sola? no t' ha acompanyat en Mateu?... Pero cá, si la major desgracia es caure en les mans d' un home afaenat y treballador! L' atre día ho deya al Enric: si sembla que no soch casada. Los malalts primer que yo; l' Academia primer que yo; totes les juntes y societats, que ya no sé de cuántes es, primer que yo; en ff, que huí per san Pere, demá per san Pau, sempre tinc d' eixir asoles ó en les meues germanes, ó en alguna amiga... Pero, ¿qué tens, n' om contes res?

—Prou tinc pera contarte, filla, prou!—respongué la Paulina en veu cada volta més trista.

—Parla, parla... Lo goig de reveuret después de tant temps... perque ¿cuánt fá que no 'ns habsem vist? Pot ser cinc anys... Pero ya tornaba! Digues, digues, que 'm fas pena, tan trista: ¿qué tens?

—Vinch principalment pera vore al teu marit; tinc á Mateu maniàtic.

—¡Qué dius, Paulina!

—Sí, filla; posseït de la manía de que te un cascabell dins del cap. La gent ho comensa á coneixer, y pots pensar, sent notari, quin perill corrém. El declararán incapás, li llevarán la notaría, únic recurs que tením pera viure... y se quedarém en el carrer... Yo, miserable dona, sense ofici, sense pare ni germáns, sense fortuna... y en un maniàtic á qui mantindre.

Y la pobra Paulina, al dir aixó, esclatá á plorar.

—Oh! no plores, no digues aixó, que no pot ser...—Francisca! Francisca!—Tú vorás com l' Enric el cura... Aixó es horrorós: la miseria, sola, en un maniàtic...—Francisca! Francisca...!—Pero no 't desesperes així... l' Enric te 'l curará.

Y portada de son bon cor, la Pilar no fea sino cridar á la criada, pera que despertara al metje, ni més ni menys que si d' aquell moment dependira la cura.

Y joh estranyessas del cor! Quant la criada vingué, l' apasionada Pilar no volgué que cridara á son marit.

—No, no, Francisca; quedes en la senyoreta, ya aniré yo.

II

El bon Enric, fatigat de veres, estava recobrant les forces, estirat com un compás de quatre puntes damunt del llit y somniant que caminaba per l' aire com aquell personatge de Jules Verne, sens ducte per lo bé que 's trobava en aquella posició, quant sentí que l' estiraben per l' espala.

—¿Qué ya?—cridá sobresaltat, pero sense despertar-se bé. ¿Algún atre malalt? ¿Que 's muiga y 'm deixe viure!

—No, Enric: un maniàtic.

—¿Maniàtic? Millor pera ell; ningú 'l despertarà.

—Es qu' es en Mateu, el marit de la Paulina.

—¿La Pau... lina? A-á-a-a-ah... ¿Quí es esta desventurada que no coneix la sórt del seu marit?

—Aquella amiga meua que 's casá el mateix día que nosatros. ¿Te 'n recordes?... Vaya, despértat, y no digues més desbarats.

—¡Quín día aquell! No vaig vore cap malalt... A-a-a-ah!

—¿Pero no 't despertes?

—Tú mateixa m' has fet vindre á dormir y ara 'm trenques la son! Deixam estar; els maniáticos no 's curen... y además se 'n van del llit al cel. ¿Qué volen més?

—Enric, per Deu... La Paulina está allí plorant com una Ma-laena.

Tots saben cuán dól abandonar lo benestar y cuánt dols es retornar poc á poquet sense tirar fora de sí, de una manera desconsiderada, les ilusions d' un somni deleitós. Les brometes de l' Enric no eren, pues, filles d' atra cosa que de tant just sentiment; mes una volta vensut éste per el tó planyívol en que la Pilar li feu saber la desesperació de la Paulina, s' alsá el metje y va correr á enterarse de la desgracia.

—Oh,—digué—no 's desespere, Paulina, per aixó. Yo li trauré el cascabell del cap.

—Pero... ¿que creu vosté qu' efectivament el té?

—¿Y quí ho dupta? Cóm sería maniático sinó?

—Pero, mire,—responía la Paulina sense compendre al metje,—mire qu' ell diu que se 'l sent tocar y yo no m' explique ni cóm pot haberli entrat ni cóm á dins pot fer soroll.

—Oh! pues, no ho dubte: el seu marit té un cascabell en el cap,—replicá 'l metje en tota l' astucia d' un home d' experiencia que sap de qué dependix l' écsit de son plá.—No 's desconsola y portem demá á mitg día á Mateu. Vosté vorá com li trac el cascabell.

III

Y es ben cert que Mateu eixí de la casa del metje sense sentirse aquell terrible ninc, ninc, per més que menejara el cap, y es ben cert qu' arribá á la vila tant content com sa muller que no veía d' alegría, y que reprengué el treball de sa notarfa lliure de tota tristor, sense atre afany, qu' aumentar el protocol y sent lo mateix home d' avans.

Los escribents, veíen en estrañessa que ya no rodava 'l cap d' un cantó á l' atre, que dictava en aplom, que no 's distreya ni capficaba, que ya no posaba en sos borradors *Cascabell* en lloc

de Canadell, Carbonell, Canivell, Castellvell ó atres noms semblants, com ans solfa. En fi, ya un procurador d'aquell jusgat había escrit á un jove, protejit seu, qu' hauria anat gustós á ocupar la vacant:

«Sent haberte de dir que en aquella notaría no pots pensar. El senyor Mateu está curat, y encara que 't cause estrañessa, porque les manfes semblen incurables, no 'u dubtes. Ya pots pensar si li tenfem l' ull d'amunt, si l'haurém experimentat en el Tribunal, en el Casino, en el passeig, per tot arreu. Fes, pues, oposicions á la primera plassa que 's presente!»

IV

Después de tan gran curació que los extranys hasta calificaben de miracle (joh sort benhaurada de la ciencial), qué menys podía fer la familia del notari que convidar á la bona Pilar á passar en ella els mesos del estiu, pera demostrarli cuant y cuant agrafen el benefici recibit de l' Enric? Escrigueren en este sentit, y l' invitació fon acceptada en lo major gust.

L'arribada de la Pilar va ser un ver esclat de joya per part dels uns y de l' atra. La familia Mateu se desfea en obsequis y en manifestacions expresives de son bon afecte: res semblava prou á marit y muller pera demostrar son agraiment á la forastera, per més que ésta estava conmoguda de tantes y tan delicades mostres com ne recibía.

En lo programa de festes no podía mancar un dinar á fora, á l'ombra dels arbres, al remoreig de les joganeres aigües del riu; dinar en que pendría part tota la gent més distinguida de la vila, tots los amics y amigues del matrimoni obsequiant.

Lo dinar tingué lloc en un prat plantat d'ufanoses pollancres y pomeres que balantsejansen al impuls de l'oreig, omplfen de fresca y sombra bellugadissa aquell lloc.

Cuan arribaren els postres, en Mateu no pogué oblidar al amic que verament era á qui 's debía la festa, y derramant goig y llágrimes per els ulls, digué:

—Senyors, brindém per el marit de nostra benvolguda foras-

tera, per el bon amic, per l' eminent metje que m' ha donat la salut y 'l benestar.

—Bé, molt bé!—cridaren tots á una, aplaudint y jocant les copes en les del notari y la Pilar.

Y ésta, animada per la bulla de la festa, conmoguda per el recort y portada tant de son natural atolondrament com de les ganes de fer vore l' alt ingeni de son marit, digué:

—¿Volen que 'ls explique en qué consistí 'l remey?

—Sí, sí!—exclamaren grans y gicotets.

—Yo no l' hé sabut hasta ara poc. Mireu si es sencill: quan l' Enric sab la manía del senyor, compra un cascabell, l' embruta en sanc del dit, espera á nostre amic l' endemá, li fá un tallet al cap, se trau de la mánega el cascabell, el pasa per la sanc fresca del tallet y 'l presenta al pacient.

—Já! já! já!—feu la multitud.

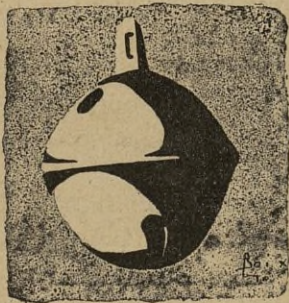
—¿Veritat qu' es sencill?—preguntá la Pilar.—Yo no sé... pero qué te Mateu?

Este estaba groc, asustat, y tot era moure 'l cap á un y altre cantó, tapantse les orelles. Per fi rompé plorant. Tots correueren á rodejarlo; la seua muller, esglayada li agafá les mans y li preguntá:

—¿Qué tens, per Deu, qué tens?

—M' habíen enganyat miserablement—respongué,—es cert que no me 'l va traure; ya me 'l torne á sentir!

Fragment d' una carta del metje á sa muller:

«¿Qu' has fet, desventurada? Es inútil que yo vaja; les maníes se poden desviar alguna volta: arrancar may. Tan maniático era creent tindre el cascabell com quant creía que yo li 'l había arrancat. L' instrument de que pogu váldrem fon la confiansa, y esta es com la vida: una volta perduda, no 's recobra.»

NARCÍS OLLER.

À NOSTRES LLECHIDORS Y Á VALENCIA

Com vulgarment se sol dir, «no tenim paraules» pera'expressar nostre sincer agraïment als ilustrats llechidors de totes les classes socials, qu'arrebataben de mans dels venedors el número primer de EL CUENTO VALENCIÀ, agotant la edició, de alguns millars, en poques hores.

A este señalat favor corresponém desde hui, millorant les condicions materials de nostra publicació y correspondrém sempre en el mateix esforç, mentres no nos falte l'achuda del públic.

Agraits quedém á tots: al poble valencià que demostra desichos de tindre una publicació netament valenciana; á la volguda premsa local quals elochis agraïm sincerament; als ilustrats escriptors que nos han escrit felicitantnos y oferintnos sa col·laboració; als inspirats artistes, espontanis y desinteresats col·laboradors nostres... y á Valencia tota, que sense distinció de classes ni colors, s'ha posat resoltament al costat de nostra obra pura, y genuïnament literaria; obra de cultura; obra modesta; pero valenciana en l'intenció y en els fets.

Y ara... á treballar pera demostrarlo.

LA REDACCIÓ.

OBRES DE D. NARCÍS OLLER

NOVELES

La Papellona.
L'Escanya-pobres.
Vilaniu.

La febre d'or.
La bogeria.
Pilar Prim.

CUADROS EN PROSA

Croquis del natural.
Notes de color.

De tots colors.
Figura y paisatge.

TRADUCCIONS

«La Desconsolada», de Benjamí Barbé.
«Memories de un nihilista», de Isaac Paulousky.
«Un llibre trist», de Tolstoi.
«Poemets en prosa», de Tourgueneff.

TEATRE

«Teatre d'aficionats», comedietes y monòlegs.
«Com les fulles», comedia en 4 actes de Josep Giacosa.
«Tristos amors», íd. en 3 de íd. íd.
«El més fort», íd. íd. íd. íd.
«Papá ministre», íd. íd. de Gerolamo Rovetta.
«El vano», íd. íd. de Goldoni.
«El sorrut benefactor», íd. íd. íd.
«L'Avar», íd. en 1 acte íd. íd.

Administració: BALLESTERS, 1.—Valencia

EL CUENTO VALENCIÀ

Número solt, 10 céntims

Suscripció anual, 5 ptes.

Publica llichendes, tradicions, cuentos valenciáns populars y de distinguits literatos, y traduccions dels millors autors antics y contemporanis, en ilustracions de inspirats artistes.

CUENTOS PUBLICATS:

1. La desposada de la mar, per B. Morales San Martín.
2. El chiquet del pá, La pitjor pobresa y L' indiscreció, per D. Narcís Oller.

El número **3** de EL CUENTO VALENCIÀ publicarà:

L' INCENDIARI

del gran apóstol cristià LEÓN TOLSTOI

EL CUENTO VALENCIA

está á la venta en

ALACANT: Antonio Asín, carrer de Gerona.

BARCELONA: Kiosko del Heraldo, Rambla.

CASTELLÓ: Angel Yáñez.

MADRID: Kiosko del carrer de Alcalá, cantó al de Peligros.

VALENCIA: Chusep Fuster, Ballesters, 1, y en tots els pobles de la regió Valenciana.

NOTA. Pronte posarém á la venta la **segón edició** del número 1, LA DES-
POSADA DE LA MAR.

IMP. DOMEÑECH Y TARRONCHER, TRAVESA MISQUELETA, 1. — VALENCIA

